

Alternatieve vormen van economie

Platform Duurzame en Solidaire Economie

Lou Keune & Martijn van der Linden

Inleiding

Ondanks de diverse crises (financieel, economisch, politiek, sociaal, ecologisch, cultureel) domineert bij beleidsmakers op vrijwel ieder niveau, nationaal en internationaal, nog steeds de gedachte dat de markt, 'mits die goed functioneert', wel zorgt voor oplossingen. Nog steeds zijn privatisering, deregulering en vrijhandel de leidende principes. Dit is neoliberalisme ten top. Het denken in termen van geld is gaan overheersen in onze wereld. Geld is een doel geworden, terwijl het een middel zou moeten zijn om het economisch verkeer soepel te laten verlopen. Door de voortdurende focus op winstmaximalisatie en economische groei zijn geldwaarden mens- en natuurwaarden gaan overheersen. Het Platform DSE vindt dat dit anders moet. Efficiëntie uitgedrukt in geld is namelijk totaal iets anders dan energie-, materiaal- en tijdsefficiëntie.

Alternatieve economie

Het Platform DSE streeft naar een alternatieve economie. Er zijn namelijk diverse alternatieven voor de huidige economie, met verschillende accenten zoals de *steady state economy*, de economie van het genoeg, de solidaire economie, de participatieve economie, de zorgeconomie en de postkapitalistische economie. Al deze vormen van alternatieve economie hebben gemeenschappelijke kenmerken:

- ✧ Afwijzing van het groeidenken. 'Genoeg' is een sleutelbegrip. De groeidrang moet worden overwonnen. De focus dient te liggen op duurzaamheid, welzijn en geluk.
- ✧ Erkenning van de noodzaak om anders te rekenen. BBP is geen goede maatstaf. Geld is een middel en geen doel. Zie de brochures '*Beter meten van welvaart en welzijn: Indicatoren voor een duurzame en solidaire economie*' en '*Herdefiniëring van de economische groei*'.

- ✧ Erkenning van de noodsituatie. *The Great Transition* moet worden versneld om duurzaamheid te realiseren. Er is 25 jaar na het Brundtland rapport nog steeds geen sprake van sustainable development.¹
- ✧ Primaat van gebruikswaarden. Mens- en natuurwaarden dienen voorop te staan.
- ✧ Andere economische principes, waar onder duurzaamheid, solidariteit, genoeg, decentralisatie, transparantie. Het geloof in de onzichtbare hand is dus niet langer leidend.
- ✧ Sterkere rol van de overheid vanuit het beginsel van subsidiariteit. De macht dient te liggen bij democratische instellingen op een zo laag mogelijk niveau en niet bij multinationals en internationale financiële instellingen.
- ✧ Andere economische orde. De machtsverhoudingen zullen veranderen. De extreem ongelijke inkomensverdeling dient te worden rechtgetrokken.

Mythen

Het neoliberale beleid is moeilijk te transformeren, omdat het gebaseerd is op mythen en illusies en niet op feiten. Zo is het een mythe te denken dat de vrije markt gelijk staat aan vrijheid, dat het BBP een goede indicator is voor vooruitgang van de mens en de samenleving, dat een alsmar hoger inkomen en een alsmar hogere materiële consumptie mensen gelukkiger maken, dat de mens volstrekt autonoom en individualistisch is, dat de mens alleen maar rationeel denkt en handelt, dat er volledige en relevante informatie aanwezig is, dat onbeperkt privé eigendom noodzakelijk is voor persoonlijke ontplooiing, dat op de vrije markt kopers en verkopers te klein zijn om de prijs te beïnvloeden, dat economische groei leidt tot minder armoede, dat alleen geld ofwel winstmaximalisatie een incentive is tot handelen, dat mensen keuzevrijheid hebben en bijvoorbeeld altijd van baan kunnen veranderen, dat de onzichtbare hand altijd gelijk heeft, en dat er oneindige natuurlijke hulpbronnen zijn. Het Platform DSE wil deze mythen doorbreken door een alternatief dat gebaseerd is op feiten en andere principes te implementeren. Het *Fair Earth Share*² is zo'n duidelijk principe.

The Great Transition

De missie van het Platform DSE is "een stabiele, gelijkwaardige en rechtvaardige economie tot stand brengen waar het menselijk gebruik van natuurlijke hulpbronnen en het natuurlijk

¹ "Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs." (Brundtland Commission, 1987)

² "A Fair Earth Share is the amount of land each person would get if all the ecologically productive land on Earth were divided evenly among the present world population."

vermogen van de aarde in balans zijn." *The Great Transition* is de weg die wij willen bewandelen. Om *The Great Transition* te versnellen is het noodzakelijk dat democratische instellingen op regionaal, nationaal en internationaal niveau leidend en sturend optreden. Zij kunnen de spelregels veranderen en de macht van geld indammen. Dit is nodig om een sociaal ecologisch tijdperk te bereiken. Binnen de alternatieve economie dient de focus te liggen op:

- ✦ Welzijn. De kwaliteit van leven dient voorop te staan. Geld is slechts een middel om *The Great Transition* te realiseren.
- ✦ Energie-, materiaal- en tijdsefficiëntie. Het is bijvoorbeeld zinloos producten over lange afstanden te vervoeren. De voetafdruk in Nederland zal met 2/3 verkleind moeten worden.
- ✦ Kringlooeconomie. C2C productcycli zijn op lange termijn noodzakelijk.
- ✦ Optimale schaal. Veel producten kunnen in de eigen regio gemaakt worden.
- ✦ Regionalisering / *Think global, act local*. Op regionaal niveau dienen mensen de vrijheid te krijgen (en te nemen) om de eigen leefomgeving in te richten. Experimenten met alternatieve geld-, ruil- en waardesystemen zijn noodzakelijk. Zo zal er uiteindelijk een beter systeem komen.
- ✦ Verkleinen van inkomensverschillen. Implementeren van een aardedividend (bestaanszekerheid voor iedereen) en maximum van verbruik (quotering). Diverse onderzoeken³ tonen aan dat grote inkomensverschillen binnen gemeenschappen en landen niet bijdragen aan het gezamenlijk geluk. Integendeel, mensen in minder gelijke samenlevingen laten systematisch hogere niveaus van stress en een gebrekkig welzijn zien. Tony Judt stelt 'hoe breder de kloof tussen de rijke toplaag en de arme massa, hoe groter de sociale problemen worden'.⁴
- ✦ Een prijsbeleid waardoor prijzen recht doen aan alle kosten en schaarsten.
- ✦ Belasting niet op arbeid maar op verbruik van milieugebruiksruimte.
- ✦ Een geldsanering waardoor geld teruggebracht wordt tot de klassieke functies van ruilmiddel, rekeneenheid en oppotmiddel. Geld is niet bedoeld voor speculatie.

---

³ Richard Wilkinson en Kate Pickett, *The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better*, 2009/ Michel Marmiot, *The status Syndrome*, 2005/ *Closing the Gap in a Generation*, WHO, 2008/ Oliver James, *Affluenza*, 2007/ Tony Judt, *Het land is moe*, 2010

⁴ *Het land is moe*, Tony Judt, 2010, p 30

Door PDSE aanbevolen literatuur:

John Huige en Lou Keune, *Plan voor een Duurzame en Solidaire Economie in Nederland*, Jan van Arkel/ PDSE, Utrecht 2011.

Herman Daly, *A Steady-State Economy*, Sustainable Development commission, London 2008.

Hans Opschoor, *Na ons geen zondvloed*, Kok-Agora, Kampen 1989.

Tim Jackson, *Welvaart zonder groei, Economie voor een eindige planeet*, Jan van Arkel, Utrecht 2010.

Bob Goudzwaard en Harrie de Lange, *Genoeg van teveel – Genoeg van te weinig. Wissels omzetten in de economie*, Ten Have, Baarn 1995.

Willem Hoogendijk, *The economic revolution - Towards a sustainable future by freeing the economy from money-making*, Green Print, London 1991.

Serge Latouche, *Farewell to growth*, Polity Press, Cambridge, 2009.

Richard Heinberg, *Einde aan de groei*, Jan van Arkel, Utrecht 2012.

Vóór de Verandering, *Alternatieven voor het neoliberalisme*, XminY, Amsterdam 2011.

Jan Juffermans, *Nut & Noodzaak van de Mondiale Voetafdruk – Over de mondiale gebruiksruijme, duurzaamheid en mensenrechten*, Uitgeverij Lemiscaat, Rotterdam 2006,.

Peter Tom Jones en Vicky De Meyere, *Terra Reversa - De transitie naar rechtvaardige duurzaamheid*, Epo/Jan van Arkel, Antwerpen / Utrecht 2009.

Biba Schoenmaker, *Alternatieve economische systemen - Een exploratieve studie naar bruikbare concepten voor het ontwerp van een geregionaliseerd landbouwsysteem*, Innovatienetwerk, Utrecht 2009.

Thera van Osch, [De uitdaging voor de 21e eeuw: Zorgzaamheid verankeren in het economisch systeem, Utrecht 2002.](#)

Jo Versteijnen, Bram Snoek, Wouter Snip, *Als markt en regering falen – Een postkapitalistisch alternatief als bijdrage aan het noodzakelijke maatschappelijke debat over sociaaleconomische verandering*, Boekscout, Soest, 2010.

Joel Kovel, *The Enemy of Nature: The End of Capitalism or the End of the World?*, Zet Books, London 2007.

Verklaring van Tilburg, PDSE, Tilburg / Utrecht 2007.

Appèl van Antwerpen, PDSE, Tilburg / Brussel 2009.

Fair & Green Deal, PDSE, Utrecht 2009.